

SMURTO PRIEŠ MOKYTOJUS PAPLITIMAS ANYKŠČIŲ RAJONO MOKYKLOSE, MOKYTOJŲ PSICHOEMOCINĖS BŪSENOS ĮVERTINIMAS IR SĄSAJOS SU PATIRTU SMURTU

Atėnė Budriūnienė, Rima Viliūnienė

Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Klinikinės medicinos instituto Psichiatrijos klinika

Santrauka

Mokinių smurtas prieš mokytojus nėra retas reiškinys mokyklose. Vis dėlto trūksta tyrimų apie mokinių smurto prieš mokytojus problemas paplitimą ir poveikį mokytojų psichoemocinei būsenai.

Tyrimo tikslas – įvertinti Anykščių rajono mokyklose dirbančių mokytojų patiriamą mokinių smurto apraiškų paplitimą, mokytojų psichoemocinę būseną ir sąsajas su patirtu smurtu.

Tyrimo medžiaga ir metodika. 2016 m. lapkričio – 2017 m. vasario mėn. anoniminės anketinės apklausos metodu apklausta 210 mokytojų (atsako dažnis 84,68 proc.), dirbančių dešimtyje Anykščių rajono mokyklų. Smurto prieš mokytojus paplitimui įvertinti taikytas agresijos patyrimo klausimynas (9 klausimai apie bendravimą su mokiniu patirtį), psichoemocinė būsena vertinta remiantis psichologinio distreso vertinimo anketa (CORE-OM). Statistinė duomenų analizė atlikta taikant programinį statistinį duomenų paketą SPSS.20. Rezultatų skirtumų statistinis reikšmingumas nustatytas taikant neparametrinį Mano ir Vitnio U ir nepriklausomų imčių T (t -test) kriterijus. Rezultatų skirtumas laikomas reikšmingu, kai $p \leq 0,05$.

Rezultatai. Dažniausios mokinių smurto prieš mokytojus formos: užgauliojimai (per praėjusius mokslo metus 28,6 proc., per visus darbo mokykloje metus 61,4 proc.), fizinė agresija, nukreipta į daiktus (15,2 proc., 50 proc.), užgauliojimai su fiziniais veiksmais (11,4 proc., 35,7 proc.). Pedagogų bendras psichologinio distreso lygis yra žemas, CORE-OM balų vidurkis $26,95 \pm 15,476$. Mokytojai, patyrę mokinių fizinę agresiją su nedideliais sužeidimais praėjusiais mokslo metais, prasčiau vertino savo gerovę ($p = 0,031$), funkcionavimą ($p = 0,022$), jautė simptomų ($p = 0,037$), jiems būdinga aukštesnė rizika ($p < 0,001$) ir didesnis bendras distresas ($p < 0,001$); mokinių agresiją, nukreiptą į daiktus, patyrę respondentai pasižymėjo aukštesne rizika ($p = 0,018$). Per visą darbo mokykloje patirtį mokytojai, patyrę fizinę agresiją su nedideliais sužeidimais, prasčiau vertino gerovės ($p = 0,002$) bei funkcionavimo ($p = 0,012$) sritis, pasižymėjo didesne rizika ($p = 0,001$) ir aukštesniu psichoemociniu distresu ($p = 0,001$).

Išvados. Anykščių rajono mokyklose dirbantys mokytojai neretai patiria emocinę / fizinę mokinių agresiją. Mokytojų smurto patyrimas susijęs su prastesne psichoemocine būseną ir padidėjusiu psichologiniu distresu.

Reikšminiai žodžiai: smurtas mokykloje, smurtas prieš mokytojus, agresija, mokytojai, psichoemocinis distresas.

ĮVADAS

Šiuo tyrimu atkreipiamas dėmesys į smurto mokykloje problemą. Smurtas mokykloje apibrėžiamas kaip prievartos pasireiškimas vaikų institucijos teritorijoje ar tarp jos bendruomenės narių [1]. Dažniausiai minint smurto problemą mokykloje turima omenyje būtent vaikų patiriamas smurtas, kartu ir patyčios. 2014 m. atlikto tarptautinio PSO inicijuoto mokyklinio amžiaus vaikų gyvenimo ir sveikatos tyrimo duomenimis, kas trečias moksleivis Lietuvoje

patyrė patyčias. Lyginant su kitomis šalimis, Lietuva pirmąją pagal patyčių dažnį [2]. Nurodoma, kad vaikų amžiuje patirtas smurtas bei su juo susijęs stresas gali sukelti įvairių psichikos sveikatos problemų, tarp jų – būti agresyvaus elgesio priežastimi [3, 4].

Smurtaujančių mokinių taikiniu tampa ne tik bendramoksliai, bet ir mokytojai, kurių bendravimas su mokiniais yra mokymo proceso pagrindas. Nors atliekama daug tyrimų apie smurto paplitimą tarp mokinių bei patyčias, neaiškus mokinių smurto prieš mokytojus mastas Lietuvoje, tokių tyrimų atlikta mažai. 2014 m. bandyta nustatyti mokinių smurto prieš mokytojus Lietuvos mokyklose paplitimo dažnį: Lietuvos švietimo įstaigų profesinė sąjunga kartu su Lietuvos švietimo profesine sąjunga inicijavo visuotinį mūsų šalies mokytojų tyrimą (apklausoje dalyvavo apie 4 tūkst.

Adresas susirašinėti: Atėnė Budriūnienė
Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto
Klinikinės medicinos instituto Psichiatrijos klinika
Vasaros g. 5, 10309 Vilnius
El. p. atene.budriuniene@gmail.com

mokytojų), kuriuo siekta nustatyti smurto prieš mokytojus mokykloje paplitimą. Tyrimo rezultatai rodo, kad 70 proc. pedagogų per pastaruosius metus patyrė psichologinį, 17 proc. – fizinį smurtą [5].

Nustatyta, kad smurtą patyrusius mokytojus vargina nerimo, depresijos, somatiniai simptomai, baimė, jiems būdinga prastesnė emocinė ar fizinė gerovė, kyla sunkumų asmeniniame ir profesiniame gyvenime [6–8]. Užsienio autoriai nurodo, kad smurtą patyrusiems mokytojams padidėja medicininės ir psichologinės pagalbos poreikis, prarandamos darbo dienos ir gaunamas mažesnis darbo užmokestis. Taip pat sutrikdomas mokymo procesas, auga darbuotojų pretenzijų ir kompensacijų kiekis, kyla mokytojų darbo keitimo poreikis ir kt. [9].

Šiuo tyrimu kėlėme hipotezę, kad Anykščių rajono mokyklose dirbantys mokytojai patiria mokinių smurtą, o šis patyrimas susijęs su prastesniu mokytojų psichoeemocinės būsenos subjektyviu vertinimu ir aukštesniu psichologiniu distresu. Todėl šio tyrimo tikslas – įvertinti Anykščių rajono mokyklose dirbančių mokytojų patiriamo mokinių smurto apraiškų paplitimą, mokytojų psichoeemocinę būseną ir sąsajas su patirtu smurtu.

TYRIMO MEDŽIAGA IR METODIKA

2016 m. lapkričio – 2017 m. vasario mėnesiais atlikta anoniminė anketinė Anykščių rajono mokyklose dirbančių mokytojų apklausa. Tyrimas vykdytas dešimtyje Anykščių rajono mokyklų: šešiose pagrindinėse mokyklose, vienoje progimnazijoje ir trijose gimnazijose. Apklausos metu Anykščių rajone dirbo apie 280 mokytojų. Mokytojams buvo išdalytos 248 anketos, gauta tinkamai užpildytų ir analizei atrinktų 210 anketų (atsako dažnis 84,68 proc.). Pagal lytį moterų buvo 88,1 proc., vyrų – 11,9 proc. Respondentų amžiaus vidurkis $49,25 \pm 8,64$ m., jauniausiam respondentui 27 m., vyriausiam – 69 m.

Tyrimo apklausos anketą sudarė trys dalys. Pirmojoje dalyje respondentams buvo pateikti sociodemografiniai klausimai: amžius, lytis, kokio tipo mokykloje dirba (pagrindinė, progimnazija ar gimnazija), kvalifikacinė mokytojo kategorija, darbo stažas, savaitinių pamokų skaičius, taip pat klausta, ar dirba auklėtoju, kokių klasių mokinius moko (1 lentelė). Tiriamųjų darbo mokykloje stažo mediana 27 m., mažiausiai dirbo 1 m., daugiausiai – 42 m. Daugiau nei pusė respondentų dirba pagrindinėje mokykloje, neturi auklėjamųjų klasių, moko vyresnių klasių mokinius (nuo 5 klasių). Dauguma mokytojų yra įgiję aukštesnę kvalifikacinę kategoriją – vyresnieji mokytojai arba mokytojai metodininkai.

1 lentelė. Respondentų sociodemografinės charakteristikos

Rodikliai	Rezultatai	Imtis (N)
Amžius	Metai 27–69 M = 49,25, SN = 8,64	N = 195 (92,9 %)
Lytis		N = 210 (100 %)
Moterys	185 (88,1 %)	
Vyrai	25 (11,9 %)	
Mokykla		N = 210 (100 %)
Pagrindinė mokykla (N = 6)	112 (53,3 %)	
Progimnazija (N = 1)	27 (12,9 %)	
Gimnazija (N = 3)	71 (33,8 %)	
Kvalifikacinė kategorija		N = 210 (100 %)
Mokytojas	27 (12,9 %)	
Vyresnysis mokytojas	95 (45,2 %)	
Mokytojas metodininkas	85 (40,5 %)	
Mokytojas ekspertas	3 (1,4 %)	
Darbo stažas (m.)	Mdn = 27, min. 1, maks. 42	N = 205 (97,5 %)
Savaitinių pamokų kiekis	M = 14,94 SN = 6,33	N = 171 (81,4 %)
Auklėjamoji klasė		N = 210 (100 %)
Turi	77 (36,7 %)	
Neturi	133 (63,3 %)	
Mokomosios klasės		N = 210 (100 %)
Iki 4 kl.	26 (12,4 %)	
5–12 kl.	160 (76,2 %)	
1–12 kl.	15 (7,1 %)	

M – vidurkis, Mdn – mediana.

Antrąją anketos dalimi siekta įvertinti smurto prieš mokytojus paplitimą. Mokytojų patirtos smurto apraiškos vertintos remiantis dr. Rimos Viliūnienės sudarytu klausimynu. Šis agresijos patyrimo klausimynas sukurtas pasiremiant užsienio autorių naudojamais klausimynais bei literatūros apžvalgos duomenimis apie medikų patiriamą pacientų agresiją [10, 11] ir buvo taikytas vertinant gydytojų bei VšĮ Antakalnio poliklinikos slaugytojų patiriamą agresiją (nepublikuoti duomenys). Minėtas klausimynas, atlikus minimalius pakeičimus, pritaikytas mokytojams, siekiant išsiaiškinti jų patiriamos mokinių agresijos Anykščių rajono mokyklose paplitimą (3 lentelė). Agresijos klausimyną sudarė 9 klausimai apie patirtą (sunkėjimo tvarka) bendraujant su mokiniu: 3 klausimai apie užgauliojimus (užgauliojimai, užgauliojimai su grasinimais, užgauliojimai su fiziniais veiksmais), 4 klausimai apie fizinės agresijos patyrimą (nukreipta į daiktus, į mokytoją be sužeidimo, su nedideliais sužeidimais arba su sunkiais sužeidimais) bei po vieną klausimą apie mokytojų patirtą nerimą dėl savo saugumo kalbant su agresyviu mokiniu bei

galvojimą po darbo apie mokinio agresijos proveržį. Į šiuos klausimus tiriamųjų buvo prašoma atsakyti du kartus: apie patirtį per praėjusius mokslo metus (2016–2017 m. m.) ir per visus savo darbo mokykloje metus (per visą darbo mokykloje karjerą).

Trečioji anketos dalis skirta mokytojų psichoemociinei būsenai vertinti. Šiam tikslui pasirinkta kliniškinių rezultatų vertinimo anketa **CORE-OM** (angl. *Clinical Outcomes in Routine Evaluation – Outcome Measure*). Remiantis šiuo savarankiškai tiriamojo pildomu instrumentu galima vertinti tiek silpną, tiek sunkų distresą, fiksuoti pozityvius aspektus ir patologinius simptomus [12, 13]. CORE-OM anketa padeda vertinti šiuos patiriamą psichologinio distreso kintamuosius – sritis [14, 15]:

- subjektyvi gerovė (angl. *Well-being*); 4 teiginiai apie subjektyvų asmeninės savijautos vertinimą ir optimistišką požiūrį į ateitį („jaučiuosi gana patenkintas savimi“; „į savo ateitį žvelgiau optimistiškai“);
- problemos / simptomai (angl. *Problems / Symptoms*); 12 teiginių: (4) depresiniai simptomai, (4) nerimo simptomai, (2) trauma, (2) fizinė sveikata („visiškai neturėjau energijos ir noro ko nors imtis“, „mane vargino skausmai ir kitokie fiziniai negalavimai“);
- funkcionavimas (angl. *Functioning*); 12 teiginių: (4) bendras funkcionavimas, (4) socialiniai santykiai, (4) asmeniniai ryšiai („gebėjau padaryti beveik viską, ką reikėjo“, „su kitais žmonėmis buvau irzlus“);
- rizikos vertinimas (angl. *Risk*); 6 teiginiai: (4) nukreipta į save, (2) į kitus („kūriau planus pasitraukti iš gyvenimo“, „gąsdinau kitą žmogų arba jam grasinau“).

CORE-OM anketoje pateikiami 34 teiginiai apie emocijas ir veiksmus per paskutiniąsias septynias dienas. Respondento prašoma pažymėti tiksliausiai jo būseną atitinkantį atsakymą. Vertinama penkių klausimų Likerto skale nuo 0 (nė karto) iki 4 (dažniausiai arba nuolat). Skalių įverčiai lygūs klausimų įverčių sumai. Visų šios anketos klausimų įverčių suma atspindi **bendrą psichologinio distreso lygį**. Kuo aukštesnis bendras įvertis, tuo prasčiau apklausos dalyvis vertina savo savijautą, patiriamas didesnis psichologinis distresas. Šiame tyrime mokytojų psichoemocinė būsena vertinta taikant CORE-OM anketos validizuotą lietuvišką versiją [16]. Atlikto tyrimo pagrindinių sričių ir bendro vertinimo patikimumo rezultatai pateikiami 2 lentelėje. Remiantis gautais rezultatais galima teigti, kad visos anketos sritys tyrimo imčiai patikimos ir tinkamos naudoti, suderinamumas geras.

2 lentelė. CORE-OM anketos sričių vidinio suderinamumo rezultatai

Sritis	Teiginių skaičius	Cronbacho α (N = 210)
Subjektyvi gerovė	4	0,690
Problemos / simptomai	12	0,902
Funkcionavimas	12	0,808
Rizika	6	0,819
Bendras įvertis be rizikos	28	0,929
Bendras įvertis	34	0,931

Statistinė duomenų analizė atlikta taikant programinį statistinį duomenų paketą SPSS.20. Kintamųjų skirstinių atitiktis normaliajam pasiskirstymui patikrinta remiantis Kolmogorovo ir Smirnovo kriterijumi (angl. *Kolmogorov-Smirnov test*). Skirtumai tarp dviejų grupių (CORE-OM sričių vidurkių ir agresijos patyrimo variantų) vertinti taikant neparametrinį Mano ir Vitnio *U* kriterijų (angl. *Mann-Whitney U test*) ir nepriklausomų imčių *T* kriterijų (angl. *T-test*). Statistinės duomenų analizės rezultatai pateikiami lentelėse ir paveiksluose. Pateikiant rezultatus nurodomas statistinių hipotezių patikimumas. Rezultatai buvo statistiškai reikšmingi, kai $p \leq 0,05$.

Mokslinių straipsnių paieška atlikta vadovaujantis PICO metodu, naudojant raktinius žodžius *pubmed* (<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/>) interneto svetainėje. Ieškota straipsnių mokytojų agresijos patyrimo, psichoemocinės būsenos temomis.

REZULTATAI

Smurto prieš mokytojus paplitimo dažnis Anykščių rajono mokyklose

Anykščių rajono mokyklose apklaustų mokytojų (N = 210) patirtos mokinių agresijos dažnis per praėjusius mokslo metus ir per visus darbo mokykloje metus pateikiamas 3 lentelėje.

Remiantis 3 lentelėje pateiktais apklausos rezultatais galima sakyti, kad Anykščių rajono mokyklose dirbantys mokytojai patiria psichologinį ir fizinį mokinių smurtą, vyrauja psichologinio smurto formos. Per praėjusius mokslo metus trečdalis mokytojų patyrė užgauliojimus; taip pat buvo gana dažnas reiškinys mokytojų užgauliojimai su grasinimais bei fizinė agresija, nukreipta į daiktus. Analizuojant mokytojų agresijos patyrimą apskritai – per visus darbo metus – vyrauja tokios pat agresijos formos, kaip ir nurodytos per praėjusius mokslo metus: užgauliojimai, išsiskiria ir užgauliojimų su grasinimais dažnis. Dažniausia nurodyta fizinio smurto apraška buvo fizinė agresija, nukreipta į daiktus.

3 lentelė. Įvairaus pobūdžio agresijos patyrimo dažnis per praėjusius mokslo metus ir per visus darbo metus

Agresijos pobūdis	Per praėjusius mokslo metus N = 210	Per visus darbo metus N = 210
Užgauliojimai Keiksmas, rėkimas, įžeidinėjimas	60 (28,6 %)	129 (61,4 %)
Užgauliojimai su grasinimais Grūmojimas pirštu, grasinimas sužeisti	7 (3,3 %)	25 (11,9 %)
Užgauliojimai su fiziniais veiksmais Stalo trankymas, daiktų mėtymas, įsiveržimas pro duris	24 (11,4 %)	75 (35,7 %)
Fizinė agresija, nukreipta į daiktus Durų trankymas, drabužių plėšymas, netvarkos kėlimas, daiktų mėtymas, baldų spardymas, sienų apipaišymas, langų daužymas	32 (15,2 %)	105 (50 %)
Fizinė agresija, nukreipta į mokytoją, nesukeliant sužeidimo Užpuolimas, pastūmimas, praėjimo užstojimas	7 (3,3 %)	16 (7,6 %)
Fizinė agresija, nukreipta į mokytoją, su nedideliais sužeidimais Įpjovimai, mėlynės, patempimai, randai	2 (1 %)	4 (1,9 %)
Fizinė agresija, nukreipta į mokytoją, su sunkiais sužeidimais Sąmonės netekimas, kaulų lūžiai, giliai plėštinės žaizdos, vidaus organų pažeidimai	0 (0 %)	0 (0 %)
Nerimas dėl saugumo kalbantis su agresyviu mokiniu	11 (5,2 %)	46 (21,9 %)
Galvojimas po darbo apie agresijos proveržį	21 (10 %)	62 (29,5 %)

Vienintelė agresijos forma, kurios nepatyrė nė vienas tirtų mokytojų, – agresija su sunkiais sužeidimais. Apskritai po patirtos agresijos penktadalis apklaustų mokytojų nurodė jautęsi nesaugūs, o trečdalis respondentų apie patirtą agresiją galvojo ir po darbo.

Mokytojų psichoemocinės būsenos vertinimo rezultatai

Apskaičiuotas bendras imties visų CORE-OM anketos sričių sumos vidurkis $26,95 \pm 15,476$ (svyruoja nuo 2 iki 85). Remiantis 1 pav. pateikta diagrama, kurioje pavaizduoti bendro distreso lygiai (suskirstyti pagal CORE-OM sričių sumų bendro balo intervalus), galima sakyti, kad tirtos mokytojų imties **bendras psichologinio distreso lygis yra žemas** [12].

Mokytojų patirto smurto ir dabartinės psichoemocinės būsenos ryšys

Svarbu pabrėžti tai, kad kuo aukštesnis CORE-OM srities (gerovės, funkcionavimo, simptomų, rizikos)

CORE-OM balai ir distreso sunkumo lygiai

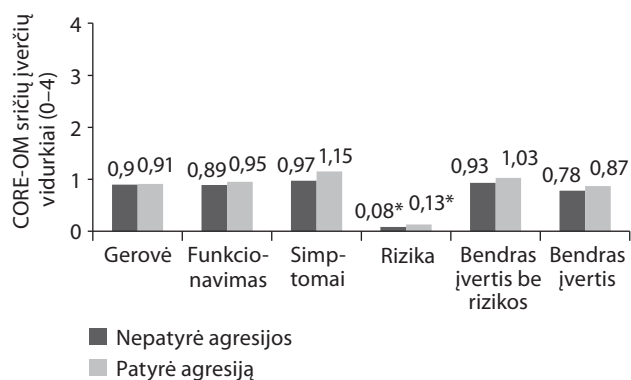

1 pav. Distreso sunkumo lygiai. * pažymėtas tirtos imties distreso lygis

įvertis, tuo prastesnis tos srities subjektyvus vertinimas, o tai reiškia, kad asmuo linkęs patirti didesnę stresą.

Analizuojant mokytojų agresijos patirtį **per praėjusius mokslo metus** (2016–2017 m. m.) (4 lentelė), nustatytas statistiškai reikšmingas CORE-OM rizikos srities vidurkių skirtumas ($U = 2\,340$, $p < 0,05$): patyrę fizinę agresiją, nukreiptą į daiktus, mokytojai prasčiau vertino rizikos sritį nei agresijos nepatyrę respondentai (2 pav.).

Lyginant CORE-OM sričių vidurkius pagal mokytojų fizinės agresijos su nedideliais sužeidimais patyrimą matyti, kad agresiją patyrę respondentai statistiškai reikšmingai prasčiau vertino šias CORE-OM sritis: gerovės ($U = 26$, $p < 0,05$), funkcionavimo ($U = 13$, $p < 0,05$), simptomų ($U = 29,5$, $p < 0,05$), rizikos ($U = 2$, $p < 0,01$), bendro įverčio be rizikos ($t(208) = -2,830$, $p < 0,01$), bendro įverčio ($t(208) = -3,742$, $p < 0,01$) (3 pav.).

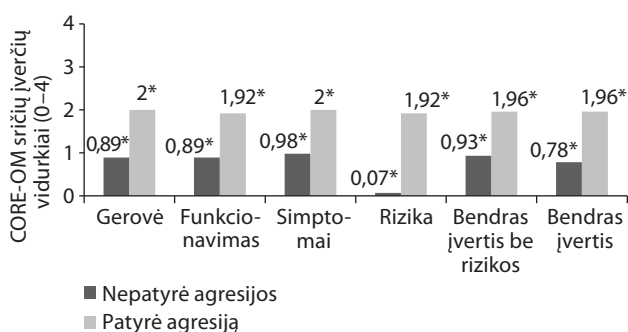

2 pav. Psichologinio distreso įverčių vidurkiai ir jų palyginimas pagal mokytojų agresijos, nukreiptos į daiktus, patyrimą. * pažymėtas reikšmingas skirtumas tarp grupių, $p \leq 0,05$

4 lentelė. CORE-OM sričių ir patirtos agresijos variantų ryšiai per praėjusius mokslo metus

Patirta agresija per praėjusius mokslo metus	Gerovė	Funkcionavimas	Problemos / simptomai	Rizika	Bendras įvertis be rizikos	Bendras įvertis
Užgauliojimai	$U = 4\ 124,5$ $p = 0,340$	$U = 4\ 493$ $p = 0,986$	$U = 3\ 939$ $p = 0,158$	$U = 0,115$ $p = 0,096$	$t(208) = -0,978$ $p = 0,329$	$t(208) = -1,154$ $p = 0,250$
Užgauliojimai su grasinimais	$U = 479,5$ $p = 0,139$	$U = 571,5$ $p = 0,378$	$U = 512,5$ $p = 0,211$	$U = 669$ $p = 0,699$	$t(208) = -0,899$ $p = 0,37$	$t(208) = -0,778$ $p = 0,438$
Užgauliojimai su fiziniais veiksmais	$U = 2\ 004,5$ $p = 0,412$	$U = 1\ 769,5$ $p = 0,098$	$U = 1\ 781$ $p = 0,107$	$U = 2\ 059,5$ $p = 0,365$	$t(208) = -1,614$ $p = 0,108$	$t(208) = -1,577$ $p = 0,116$
Fizinė agresija, nukreipta į daiktus	$U = 2\ 818$ $p = 0,924$	$U = 2\ 663,5$ $p = 0,561$	$U = 2\ 543,5$ $p = 0,337$	$U = 2\ 340$ $p = 0,018^*$	$t(208) = -1,012$ $p = 0,313$	$t(208) = -1,036$ $p = 0,301$
Fizinė agresija, nukreipta į mokytoją, nesukeliant sužeidimo	$U = 611,5$ $p = 0,527$	$U = 626,5$ $p = 0,595$	$U = 532$ $p = 0,258$	$U = 682$ $p = 0,790$	$t(208) = -0,556$ $p = 0,579$	$t(208) = -0,479$ $p = 0,632$
Fizinė agresija, nukreipta į mokytoją, su nedideliais sužeidimais	$U = 26$ $p = 0,031^*$	$U = 13$ $p = 0,022^*$	$U = 29,5$ $p = 0,037^*$	$U = 2$ $p < 0,001^{**}$	$t(208) = -2,830$ $p = 0,005^{**}$	$t(208) = -3,742$ $p < 0,001^{**}$
Nerimas dėl saugumo kalbant su agresyviu mokiniu	$U = 969$ $p = 0,518$	$U = 989$ $p = 0,590$	$U = 999,5$ $p = 0,628$	$U = 1\ 089$ $p = 0,967$	$t(208) = -0,116$ $p = 0,907$	$t(208) = -0,07$ $p = 0,944$
Galvojimas po darbo apie agresijos proveržį	$U = 1\ 927$ $p = 0,826$	$U = 1\ 964$ $p = 0,940$	$U = 1\ 830$ $p = 0,559$	$U = 1\ 974$ $p = 0,953$	$t(208) = -0,101$ $p = 0,920$	$t(208) = -0,015$ $p = 0,988$

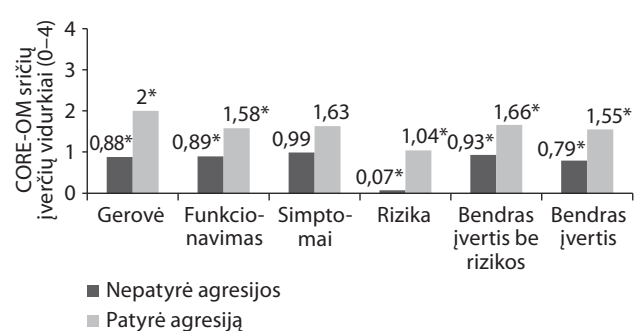
* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; U – Mano ir Vitnio kriterijus; t – t -test kriterijus.

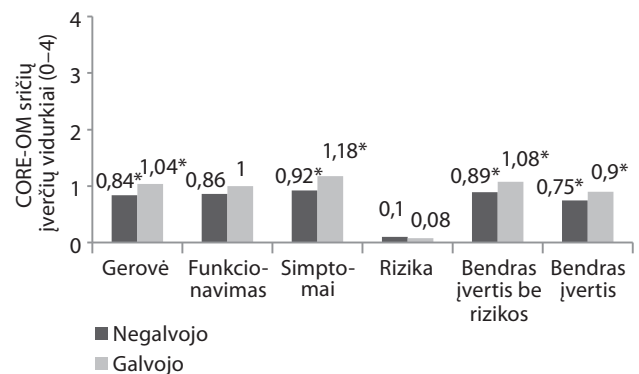
3 pav. Psichologinio distreso įverčių vidurkiai ir jų palyginimas pagal mokytojų agresijos su nedideliais sužeidimais patyrimą. * pažymėtas reikšmingas skirtumas tarp grupių, $p \leq 0,05$

Vertinant mokytojų patirtį per visus darbo mokykloje metus (5 lentelė) nustatyta, kad fizinę agresiją su nedideliais sužeidimais patyrę respondentai prasčiau vertino CORE-OM sritis: gerovės ($U = 48$, $p < 0,01$), funkcionavimo ($U = 111$, $p < 0,05$), rizikos ($U = 137$, $p < 0,01$), bendro įverčio be rizikos ($t(288) = -2,826$, $p < 0,01$), bendro įverčio ($t(208) = -3,453$, $p < 0,01$) (4 pav.).

Nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp mokytojų, galvojusių ir negalvojusių po darbo apie mokinio agresijos proveržį CORE-OM sričių vidurkių. Mokytojai prasčiau vertino gerovės ($U = 3\ 655$, $p < 0,05$), simptomų ($U = 3\ 566$, $p < 0,05$), bendro įverčio be rizikos ($t(208) = -2,526$, $p < 0,05$), bendro įverčio ($t(208) = -2,331$, $p < 0,05$) sritis (5 pav.).

4 pav. Psichologinio distreso įverčių vidurkiai ir jų palyginimas pagal mokytojų agresijos su nedideliais sužeidimais patyrimą. * pažymėtas reikšmingas skirtumas tarp grupių, $p \leq 0,05$

5 pav. Psichologinio distreso įverčių vidurkiai ir jų palyginimas pagal mokytojų galvojimą apie mokinio agresijos proveržį. * pažymėtas reikšmingas skirtumas tarp grupių, $p \leq 0,05$

5 lentelė. CORE-OM sričių ir patirtos agresijos variantų ryšiai per visus darbo mokykloje metus

Patirta agresija per visus metus	CORE-OM sritys	Gerovė	Funkcionavimas	Problemos / simptomai	Rizika	Bendras be rizikos	Bendras
Užgauliojimai		$U = 5\ 105$ $p = 0,778$	$U = 5\ 026,5$ $p = 0,645$	$U = 4\ 699$ $p = 0,220$	$U = 4\ 844,5$ $p = 0,192$	$t(208) = -1,237$ $p = 0,217$	$t(208) = -1,388$ $p = 0,167$
Užgauliojimai su grasinimais		$U = 2\ 152$ $p = 0,571$	$U = 2\ 003$ $p = 0,277$	$U = 2\ 192$ $p = 0,673$	$U = 2\ 159,5$ $p = 0,430$	$t(208) = -0,726$ $p = 0,469$	$t(208) = -0,732$ $p = 0,465$
Užgauliojimai su fiziniais veiksmais		$U = 4\ 836,5$ $p = 0,589$	$U = 4\ 925,5$ $p = 0,746$	$U = 4\ 924,5$ $p = 0,743$	$U = 4\ 924,5$ $p = 0,629$	$t(208) = -0,476$ $p = 0,635$	$t(208) = -0,516$ $p = 0,606$
Fizinė agresija, nukreipta į daiktus		$U = 5\ 408$ $p = 0,810$	$U = 5\ 317$ $p = 0,657$	$U = 5\ 333,5$ $p = 0,684$	$U = 5\ 453$ $p = 0,842$	$t(208) = -0,075$ $p = 0,94$	$t(208) = -0,116$ $p = 0,908$
Fizinė agresija, nukreipta į mokytoją, nesukeliant sužeidimo		$U = 1\ 283$ $p = 0,245$	$U = 1\ 115,5$ $p = 0,061$	$U = 1\ 222,5$ $p = 0,158$	$U = 1\ 439$ $p = 0,475$	$t(208) = -1,582$ $p = 0,15$	$t(208) = -1,479$ $p = 0,141$
Fizinė agresija, nukreipta į mokytoją, su nedideliais sužeidimais		$U = 48$ $p = 0,002^{**}$	$U = 111$ $p = 0,012^*$	$U = 236,5$ $p = 0,144$	$U = 137$ $p = 0,001^{**}$	$t(208) = -2,826$ $p = 0,005^{**}$	$t(208) = -3,453$ $p = 0,001^{**}$
Nerimas dėl saugumo kalbant su agresyviu mokiniu		$U = 3\ 453,5$ $p = 0,377$	$U = 3\ 591$ $p = 0,620$	$U = 3\ 390,5$ $p = 0,295$	$U = 3\ 704$ $p = 0,784$	$t(208) = -0,653$ $p = 0,515$	$t(208) = 0,637$ $p = 0,525$
Galvojimas po darbo apie agresijos proveržį		$U = 3\ 655$ $p = 0,019^*$	$U = 3\ 805$ $p = 0,051$	$U = 3\ 566$ $p = 0,011^*$	$U = 4\ 358,5$ $p = 0,399$	$t(208) = -2,526$ $p = 0,012^*$	$t(208) = -2,331$ $p = 0,021^*$

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; U – Mano ir Vitnio kriterijus; t – t -test kriterijus.

REZULTATŲ APITARIMAS

Tyrimo metu (2016 m. lapkričio – 2017 m. vasario mėn.) tirtas mokytojų agresijos patyrimo dažnis dviem pjuviais: per pastaruosius metus (2016–2017 m. m.) ir apskritai per visą mokytojo darbo mokykloje patirtį, kuri ganėtinai įvairi priklausomai nuo darbo stažo ir savaitinių pamokų skaičiaus. Remiantis šiame tyrime gautais mokytojų agresijos patyrimo rezultatais (3 lentelė) galima teigti, kad smurtas prieš mokytojus yra ilgalaikis ir išliekantis reiškinys, problema nesprenžiamą arba sprenžiamą nepakankamai efektyviai. 2016 m. Lietuvos švietimo profesinių sąjungų pirmininkas E. Jesinas kritikavo Švietimo ir mokslo ministeriją, nes ji veiksmingai nesprenžia dar 2014 m. įvardytos smurto prieš mokytojus problemos mokyklose. Anot pirmininko, „situacija iš esmės nesikeičia“ [17]. Mūsų tyrimo metu gautas nemažas smurto prieš mokytojus paplitimo dažnis Anykščių rajono mokyklose iš dalies patvirtina E. Jesino žodžius, kad smurto prieš mokytojus problema Lietuvos mokyklose išlieka.

Tyrimo metu buvo analizuojamas dviejų smurto rūšių – psichologinio ir fizinio – paplitimo dažnis tarp mokytojų. Minėtos smurto rūšys išskaidytos smulkiau: psichologinis smurtas – į užgauliojimus bei grasinimus, o fizinis – pagal agresijos patyrimo sunkumo laipsnius. Nors toks skirstymas padeda išsiaiškinti konkrečių smurto formų vyravimą tarp agresiją patyrusių mokytojų, sunkiau vertinti bendrą smurto rūšių patyrimo paplitimą. Taip pat toks skirstymas sukelia problemų, lyginant atlikto tyrimo

rezultatus su kitų autorių pateikiamais tyrimų rezultatais, kadangi nurodomi tik bendri psichologinio ir fizinio smurto paplitimo dažnių skaičiai.

Remiantis tyrimo Anykščių rajono mokyklose rezultatais galima sakyti, kad mokytojai dažniau patyrė psichologinį nei fizinį mokinių smurtą. Dažniausia psichologinio smurto forma per praėjusius mokslo metus (2016–2017 m. m.) buvo užgauliojimai – 30 proc. Gautas rezultatas yra kone dvigubai mažesnis nei 2014 m. Lietuvoje atlikto visuotinio mokytojų tyrimo metu, kai psichologinį smurtą nurodė patyrė net 70 proc. apklausoje dalyvavusių mokytojų [5]. Šio tyrimo rezultatai panašūs – per visus darbo mokykloje metus psichologinį smurtą nurodė patyrė 60 proc. tirtų mokytojų. Dažniausia fizinio smurto forma, kurią patyrė mokytojai darbo metu mokykloje, buvo mokinio fizinė agresija, nukreipta į daiktus. Per praėjusius mokslo metus (2016–2017 m. m.) 15 proc. mokytojų nurodė susidūrę su šia mokinių agresijos forma, o per visus darbo metus – net pusė apklaustų mokytojų. Lyginant su jau minėtu 2014 m. atlikto visuotiniu mokytojų tyrimu, fizinio smurto dažnis per pastaruosius metus išlieka panašus (mūsų tyrime – 15 proc., 2014 m. – 17 proc.). Per praėjusius mokslo metus dalis mokytojų (5,2 proc.) nurodė nerimą dėl savo saugumo, per visus darbo metus – nerimo dažnis keturis kartus didesnis (22 proc.). Nemaža dalis mokytojų taip pat nurodė galvoję ir po darbo apie mokinio agresijos proveržį: per pastaruosius metus 10 proc., per visus darbo metus – beveik trečdalis apklaustos dalyvių. Atsižvelgiant į tai, kad mokytojai

nerimauja dėl savo saugumo ir galvoja po agresijos proveržio, galima spręsti, jog smurto problema mokyklose opi, turinti ilgalaikį poveikį mokytojui ir po darbo.

Smurto prieš mokytojus problema aktuali ir tyrinėjama užsienyje. Amerikoje, kurioje itin aktualios smurto mokyklose problemos, buvo atkreiptas dėmesys į iki tol mažai analizuotą mokinių smurto prieš mokytojus problemą bei tyrimų stoką. Amerikos psichologų asociacija kartu su Nacionaline švietimo asociacija sukūrė pirmą šalyje smurto prieš mokytojus darbo grupę (*Violence Directed Against Teachers Task Force*) [19]. 2014 m. Amerikoje atliktos nacionalinės apklausos (dalyvavo beveik 3 tūkst. mokytojų) duomenimis, net 80 proc. mokytojų patyrė smurtą bent kartą per pastaruosius metus, iš jų 97 proc. – būtent mokinių smurtą; trys ketvirtadaliai respondentų buvo užgauliojami, 44 proc. – susidūrė su fizinio smurto atvejais [18].

Analogiškų mokytojų psichoemocinės būsenos tyrimų taikant CORE-OM anketą Lietuvos ir užsienio autorių literatūroje nepavyko rasti, todėl, mūsų žiniomis, toks tyrimo metodas pirmą kartą taikytas mokytojų psichoemociniam distresui tirti Lietuvoje. Šis tyrimo metodas psichoemocienei būsenai tirti pasirinktas dėl galimybių plačiau apžvelgti tiriamojo asmens būklę, išmatuoti ne tik simptomų ar problemų pasireiškimą (pvz., lyginant su HAD skale, kuria remiantis vertinami tik nerimo ir depresijos simptomai), bet ir nustatyti funkcionavimą socialinėje aplinkoje, įvertinti gerovę, riziką, kuri yra svarbus aspektas, parodantis patiriamo distreso poveikio rimtumą ir grėsmę tiek savo, tiek aplinkinių žmonių sveikatai ir gyvybei. Tikrinimo metu CORE-OM sričių skalių patikimumas buvo geras, todėl gautus rezultatus galima vertinti kaip reikšmingus (3 lentelė). Nustatyta, kad bendras pedagogų psichologinio distreso lygis yra žemas (1 pav.). Būtų galima daryti prielaidą, kad tiriamosios imties mokytojų psichoemocinė būseną yra gera, distreso patyrimas retas. Vis dėlto toks rezultatas netikėtas ir sukelia abejonių apie atsakymų atvirumą bei nuoširdumą. Būtų galima teigti, kad dauguma mokytojų gerai jaučiasi darbe, jiems pavyksta susidoroti su sunkumais ir nejausti psichologinio distreso nepaisant patiriamos agresijos.

Psichoemocinė būseną gali kisti, jos vertinimui įtakos gali turėti daugelis aspektų. Tyrimo metu mokytojų buvo prašoma įvertinti savo psichoemocinę būseną tik per paskutiniąsias 7 dienas (taip prašoma vertinti originalioje CORE-OM anketoje). Neaišku, kaip mokytojai jautėsi ir būtų vertinę savijautą,

pavyzdžiui, iš karto po mokinio agresijos proveržio, taip pat praėjęs laikas nuo patirto smurto gali iškreipti vertinimą. Kitas svarbus aspektas galėtų būti tai, kiek kartų tas pats tiriamasis susidūrė su konkrečia smurto forma, tačiau to tyrimo metu neklausėme, kadangi būtų iškreiptas atsakymų tikslumas.

Išlieka diskutuotinas klausimas, kokiais metodais būtų tikslingiausia vertinti mokytojo psichoemocinę būseną ir smurto įtaką jai. Kad būtų kuo tiksliau įvertintas patiriamos agresijos ryšys su psichoemociene būseną, tokį gana vienmomentiškai psichoemocinę būseną atspindintį metodą (CORE-OM anketa) taikyti ganėtinais sudėtinga ir gautus rezultatus reikėtų vertinti atsargiai, nors jų patikimumas ir yra geras. Kita vertus, teigiant, kad agresijos patyrimas mokykloje yra kartotinis procesas, vienmomentiškas psichologinio distreso tyrimas gali atspindėti ilgalaikį agresijos poveikį psichoemocienei būsenai, tad galima ieškoti ryšių su konkretesnėmis patiriamo distreso sritimis.

Remiantis tyrimo rezultatais (4 ir 5 lentelės) patvirtinta hipotezė, kad mokytojų patirta agresija susijusi su prastesne psichoemociene būseną. Tačiau ne visų smurto formų patyrimas turėjo reikšmingos įtakos psichoemocinės būsenos pokyčiams. Palyginę CORE-OM sritis pagal konkrečius pedagogų mokinių agresijos patyrimo variantus nustatėme, kad per praėjusius mokslo metus (2016–2017 m. m.) (4 lentelė) reikšmingą įtaką psichologiniam distresui turėjo mokytojų patirtas mokinių fizinis smurtas, konkrečiai – mokinių fizinė agresija, nukreipta į daiktus (durų trankymas, drabužių plėšymas, netvarkos kėlimas, daiktų mėtymas, baldų spardymas, sienų apipaisymas). Šie mokytojai prasčiau vertino rizikos sritį, taigi jie pasižymėjo didesne rizika, nukreipta į save (turėjo minčių žaloti ar žalojo save, kūrė planus pasitraukti iš gyvenimo) ar į kitus (gąsdino kitus žmones ar grasino). Kita dažnai patirta agresijos forma – agresija su nedideliais sužeidimais (įpjovimai, mėlynės, patempimai, randai) – reikšmingai turėjo įtakos bendram mokytojų distreso patyrimui: mokytojai prasčiau vertino ne tik rizikos sritį, bet ir savo gerovę (į ateitį žvelgė mažiau optimistiškai), jautė nesuitvarkantys su problemomis (jiems norėjosi verkti, nesijautė patenkinti savimi), jiems sunkiau sekėsi funkcionuoti (manė neturintys, į ką kreiptis, jei prireiktų, jiems buvo sunku kalbėtis su žmonėmis, buvo nepatenkinti tuo, ką daro), jų labiau išreikšti somatiniai, depresiniai ir nerimo simptomai (trikdė nepageidaujamos mintys ar jausmai, vargino fiziniai skausmai ar negalavimai, neturėjo energijos ko nors imtis, jautėsi nervingi ir įsitempę). Analizuojant

bendrą mokytojų patirtį per visus darbo metus (5 lentelė) ir ieškant patirto smurto įtakos mokytojų psichoemociinei būsenai, taip pat nustatytas reikšmingas ryšys tarp fizinės agresijos su nedideliais sužeidimais ir psichologinio distreso sričių. Išliekantis panašus rezultatas gali byloti apie iš tiesų svarbų mokinių smurto poveikį mokytojų psichoemociinei būsenai.

Taip pat tyrimo metu pavyko nustatyti ryšį tarp galvojusių po darbo apie mokinio agresijos proveržį ir didesnio bendro psichologinio distreso – konkrečiai gerovės ir simptomų / problemų srityse. Iš to galime spręsti, jog agresijos patyrimo būta tokio paveikaus, kad mokytojai galvojo ir grįžę po darbo, šis įvykio prisiminimas, apmąstymas susijęs su neigiamu poveikiu jų psichoemociinei būsenai. Tačiau stengtis negalvoti nėra išeitis, tik priežasties, šiuo atveju – patiriamo smurto, mažinimas galėtų padėti gerinti psichoemociinę būseną. Nustatyti psichoemociinės būsenos pokyčiai – depresiniai, nerimo, somatiniai simptomai, didesnis stresas, sutrikęs funkcionavimas, išreikšta rizika – panašūs į užsienio autorių nustatytas mokytojų smurto psichoemociinės pasekmes [7, 8].

Šiame darbe kėlėme ir tikrinome hipotezę, kad mokytojų psichoemociinė būseną priklauso nuo patirto smurto – kuo daugiau jo patiria, tuo prastesnė psichoemociinė būseną ir didesnis psichologinis distresas. Tačiau nekėlėme klausimų, dėl kokių priežasčių vieni mokytojai daugiau ar mažiau patiria mokinių smurtą, o kiti su tuo nesusiduria. Kodėl vienu smurtą patyrusių mokytojų psichoemociinė būseną suprastėja, o kitų – nepakinta? Galbūt atsakyti padėtų asmeninės mokytojų charakteristikos: kokie yra reagavimo į stresą ypatumai, santykis su savo agresija, nuovargio / profesinio perdegimo pasireiškimas, aukštas turimas psichologinis atsparumas stresui ar skirtingas pedagogų gebėjimas kurti ir palaikyti darbinę atmosferą klasėje. Šie klausimai dar neatsakyti, tam reikia atlikti daugiau tyrimų. Smurto prieš mokytojus tema – mažai tirta, tačiau susidomėjimas kyla.

Diskutuotina šio tyrimo metodologija. Tyrimo metu buvo siekta apklausti kuo daugiau Anykščių rajono mokyklose dirbančių mokytojų, kad būtų nustatytas kuo tikslesnis smurto prieš mokytojus paplitimo dažnis. Gali būti, kad pagrindinė tyrimo klaida buvo anketų dalijimo pasirinkimo metodika, kuri paaiškėjo tik tyrimo pabaigoje. Bendradarbiaujant su mokyklų administracija, anketos buvo dalijamos kiekvienos mokyklos mokytojų kolektyvui, o užpildytos per administraciją grąžinamos tyrėjui. Taigi ne visada galėjo būti užtikrintas konfidencialumas.

Artėjant tyrimui į pabaigą ir pradėjus analizuoti atsakymus, pastebėtas kai kurių anketų identiškas, tarsi būtų užpildytos vieno asmens. Tokių anketų buvo keletas. Pastarosios buvo pašalintos iš duomenų analizės. Taip pat pasitaikė anketų, kuriose visiškai nepažymėtas joks agresijos patyrimas, o psichoemociinė būseną nurodyta kaip „puiki“. Svarstant, kodėl taip galėjo nutikti, kilo mintis, kad kai kurie mokytojai galėjo nerimauti dėl savo atsakymų ir tapatybės identifikavimo, atsakymų konfidencialumo. Tyrimo anketos klausimai buvo ganėtinai asmeniškai ir susiję su jautriomis temomis tiek mokytojui kaip darbuotojui, tiek asmeniškai. Galėjo būti atveju, kai, siekdami išvengti, jų nuomone, galimų pasekmių išaiškinus anketą užpildžiusio mokytojo tapatybę, respondentai žymėjo atsakymus, iš tiesų neatitinkančius tiek tikrosios agresijos paplitimo situacijos, tiek jų pačių psichoemociinės būsenos. Todėl tyrimo rezultatai negali būti vertinami vienareikšmiškai ir tvirtai. Nepaisant to, kad daugelyje anketų buvo pažymėtas vienoks ar kitoks agresijos patyrimas ir mokytojai drįso nurodyti savo psichoemociinę būseną, išlieka klausimas, kokia tikroji padėtis minėto rajono mokyklose. Galbūt smurto prieš mokytojus problema yra dar didesnė nei pavyko nustatyti? Antra vertus, kolektyve, kuriuo pasitiki ir kuriame keliamos ir sprendžiamos problemos, įsiklausoma į nuomonę, dirbantis žmogus neturėtų bijoti reikšti savo nuomonę, patyrimą, net jei anketoje būtų įrašyta tiriamojo pavardė. Galima kelti diskusijas apie gilesnes mokyklos kolektyvuose esančias problemas, pavyzdžiui, smurto proveržių ignoravimas dėl geresnio mokyklos vardo, prestižo. Tai galėtų būti ateities tyrimų klausimai.

Galima teigti, kad kuo daugiau bus turima informacijos apie smurto prieš mokytojus paplitimą ir jo poveikį mokytojų psichoemociinei būsenai, tuo lengviau bus kuriami tinkami strategijų ir intervencijų būdai, kuriais būtų siekiama skatinti teigiamą mokyklos klimata, gerinti mokymo procesą, mažinti mokytojų patiriamą stresą [19].

Straipsnio autorių nuomone, mokinių agresijos apraiškos neturėtų būti ignoruojamos siekiant išvengti neigiamo poveikio mokyklos prestižui, priešingai – mokykla turėtų laikytis nulinės tolerancijos bet kokiam smurtui pozicijos. Rekomenduojama mokykloms turėti tam tikrą veiksmų planą, kaip elgtis po mokinio agresijos proveržio atvejo, kurį taip pat svarbu dokumentuoti. Svarbu atminti, kad agresiją patyręs mokytojas neturi būti kaltinamas, smerkiamas – nereikia ieškoti atpirkimo ožio. Atvirkščiai, agresijos proveržis turėtų būti aptariamasis mokyklos

kolektyve kaip mokyklos, o ne konkretaus mokytojo problema, siekiant pasimokyti, kaip ateityje būtų galima išvengti agresijos pasikartojimo. Mokytojas turi nebijoti prašyti pagalbos, nesigėdyti ieškoti paramos. Normalu, kad gali prireikti kitų asmenų pagalbos! Būtina pasirūpinti smurtą patyrusio mokytojo psichologine būseną, raginti kreiptis pagalbos į profesionalus – psichikos sveikatos specialistus. Svarbu nepamiršti, kad smurtavęs mokinys – taip pat auka, todėl turi būti prieinama psichologinė pagalba, pateiktos rekomendacijos tėvams, patarta, kur reikėtų kreiptis ieškant pagalbos. Būtina bendradarbiauti su švietimo pagalbos tarnybos specialistais, dalyvauti seminaruose, kursuose ir pačiam mokyklos kolektyvui juos organizuoti ar užsakyti.

IŠVADOS

1. Anykščių rajono mokyklose mokytojai patiria emocijų ir fizinę mokinių agresiją. Dažniausios smurto prieš mokytojus formos: per 2016–2017 m. m. trečdalis mokytojų patyrė užgauliojimus (28,6 proc.), su fizine agresija, nukreipta į mokytoją, susidūrė kas šeštas respondentas (15,2 proc.), kas dešimtas mokytojas buvo užgauliojamas su fiziniais veiksmais (11,4 proc.),

atitinkamai per visus darbo mokykloje metus užgauliojimus patyrė du trečdaliai mokytojų (61,4 proc.), su fizine agresija, nukreipta į mokytojus, susidūrė pusė mokytojų (50 proc.), trečdalis mokytojų buvo užgauliojami su fiziniais veiksmais (35,7 proc.).

2. Tirtos mokytojų imties bendras psichologinio distreso lygis žemas.
3. 2016–2017 m. m. mokytojai, patyrę mokinių fizinę agresiją su nedideliais sužeidimais, reikšmingai prasčiau vertino savo gerovę, funkcionavimą, jautė simptomų, jiems būdinga aukštesnė rizika ir bendras distresas, o patyrę mokinių agresiją, nukreiptą į daiktus, pasižymėjo aukštesne rizika.
4. Per visą darbo mokykloje patirtį mokytojų fizinės agresijos patyrimas su nedideliais sužeidimais reikšmingai susijęs su prastesniu gerovės bei funkcionavimo vertinimu, didesne rizika ir aukštesniu psichoemociniu distresu. Fizinę agresiją su nedideliais sužeidimais patyrusių mokytojų prastesnė psichoemocinė būseną. Po darbo apie mokinio agresijos proveržį galvoję mokytojai pasižymi prastesne gerove ir simptomų išreikštumu.

Straipsnis gautas 2017-10-24, priimtas 2017-11-27

Literatūra

1. Karmaza E, Grigutyte N, Karmaze GE. Smurtas mokykloje: prevencija ir pagalba, metodinės rekomendacijos, 2007. Prieiga per internetą: <<https://www.avienulis.anykscai.lm.lt/files/E.%20Karmaza%20et%20al.%20Smurtas%20mokykloje%20pagalba%20ir%20prevencija.2007.pdf>> (žiūrėta 2017 m. kovo 15 d.).
2. Zaborskis A, Vareikienė I. Patyčių paplitimo Lietuvos mokyklose pokyčiai 1994–2014 metais. Visuomenės sveikata. 2015;2(69):40-47.
3. Arseneault L, Bowes L, Shakoor S. Bullying victimization in youths and mental health problems: „much ado about nothing“? Psychological Medicine. 2010;40(5):717-729.
4. Grant KE, Compas BE, Stuhlmacher AF, Thurm AE, McMahon SD, Halpert JA. Stressors and child and adolescent psychopathology: Moving from markers to mechanisms of risk. Psychological Bulletin. 2003;129:447-466.
5. Švietimo profesinių sąjungų kreipimasis dėl saugios aplinkos švietimo įstaigose užtikrinimo. Prieiga per internetą: <<http://sc.bns.lt/view/item/202505>> (žiūrėta 2017 m. kovo 15 d.).
6. Espelage D et al. Understanding and preventing violence directed against teachers: Recommendations for a national research, practice, and policy agenda. American Psychologist. 2013;68(2):75-87.
7. Dzuka J, Dalbert C. Student violence against teachers: Teachers' well-being and the belief in a just world. European Psychologist. 2007;12:253-260.
8. Wilson CM et al. Violence against teachers: Prevalence and consequences. Journal of Interpersonal Violence. 2011;26:2353-2371.
9. Morgan RE et al. Indicators of School Crime and Safety. 2014; 2015. Prieiga per internetą: <<https://nces.ed.gov/pubs2015/2015072.pdf>> (žiūrėta 2016 m. spalio 17 d.).
10. Yudofsky SC et al. The Overt Aggression Scale for the objective rating of verbal and physical aggression. Am J Psychiatry. 1986;143:35-39.
11. Kenneth T. Concise Guide to Assessment and Management of Violent Patients. American Psychiatric Association Publishing. 1996.
12. CORE System User Manual. Prieiga per internetą: <www.coreims.co.uk> (žiūrėta 2016 m. spalio 20 d.).
13. Barkham M et al. Dose-effect relations and responsive regulation of treatment duration: The good enough level. Journal of Consulting and Clinical Psychology. 2006;74:160-167.
14. Evans C et al. Clinical Outcomes in Routine Evaluation: The CORE-OM. Journal of Mental Health. 2000;9(3):247-255.
15. Viliūnienė R. Pacientų su afekciniais ir neuroziniais sutrikimais gydymo psichoterapijos dienos stacionare efektyvumo tyrimas. Daktaro disertacija. Biomedicinos mokslai, medicina (06B). Vilnius, 2012.
16. Viliūnienė R et al. Translating the Clinical Outcomes in Routine Evaluation Outcome Measure (CORE-OM) into Lithuanian. Nordic Journal of Psychiatry. 2012;67(5):305-311.
17. Dubonikas G. Smurtas prieš mokytojus neišnyks baksnojant pirštais. (2016) Prieiga per internetą: <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2016-05-17-smurtas-prie-mokytojus-neisnyks-baksnojant-pirstais/144390>> (žiūrėta 2016 m. spalio 17 d.).
18. McMahom DS et al. Violence directed against teachers: Results from a national survey. Psychology in the Schools. 2014;51:753-7665.
19. Reddy AL et al. Violence against teachers: case studies from the APA task force. International Journal of School and Educational Psychology. 2013;1:231-245.

Prevalence of violence against teachers in schools of Anykščiai region, evaluation of teachers' psychoemotional state and its relation to experienced violence

Atėnė Budriūnienė, Rima Viliūnienė

Vilnius University, Faculty of Medicine, Institute of Clinical Medicine, Psychiatry Clinic, Lithuania

Summary

Introduction. Students violence against teachers is a common issue in schools. However, there has been little research examining the prevalence of students' violence against teachers and its effects on teachers' psychoemotional state.

Aim. Evaluate the frequency of aggression experienced by teachers and determine its connection to their psychoemotional state.

Methods. During November of 2016 – February of 2017, 210 teachers working in schools in the Anykščiai region were surveyed using anonymous questionnaires. A questionnaire with 9 questions about experience of students aggression and a questionnaire for evaluating psychological distress (CORE-OM) were used. Statistical analysis was performed using SPSS.20 software. Statistical significance criterion $p < 0.05$.

Results. The most common forms of violence experienced by teachers were: insults (28.6 % of teachers last year / 61.4 % throughout career), physical aggression against objects (15.2 % / 50 %), harassment involving physical actions (11.4 % / 35.7 %). General level of psychological distress reported by respondents was low (mean CORE-OM score 26.95 ± 15.476). Teachers who experienced student aggression resulting in minor physical injuries reported worse well-being ($p = 0.031$),

functioning ($p = 0.022$), felt more symptoms ($p = 0.037$), higher risk ($p < 0.001$) and general distress ($p < 0.001$); those experiencing student aggression against objects scored higher on risk ($p = 0.018$). Teachers who experienced physical aggression resulting in minor injuries evaluated their well-being ($p = 0.002$) and functioning ($p = 0.012$) worse, showed higher risk ($p = 0.001$) and psychoemotional distress ($p = 0.001$).

Conclusions. The experience of emotional/physical student violence against teachers is not uncommon in schools of the Anykščiai region. Experience of aggression is related to worse teachers psychoemotional states, which leads to higher psychological distress.

Keywords: school violence, teachers victimization, violence against teachers, aggression, teachers, psychoemotional distress.

Correspondence to Atėnė Budriūnienė
Psychiatric Clinic, Institute of Clinical Medicine
Medical Faculty Vilnius University
Vasaros str. 5, LT-10309 Vilnius, Lithuania
E-mail: atene.budriuniene@gmail.com

Received 24 October 2017,
accepted 27 November 2017